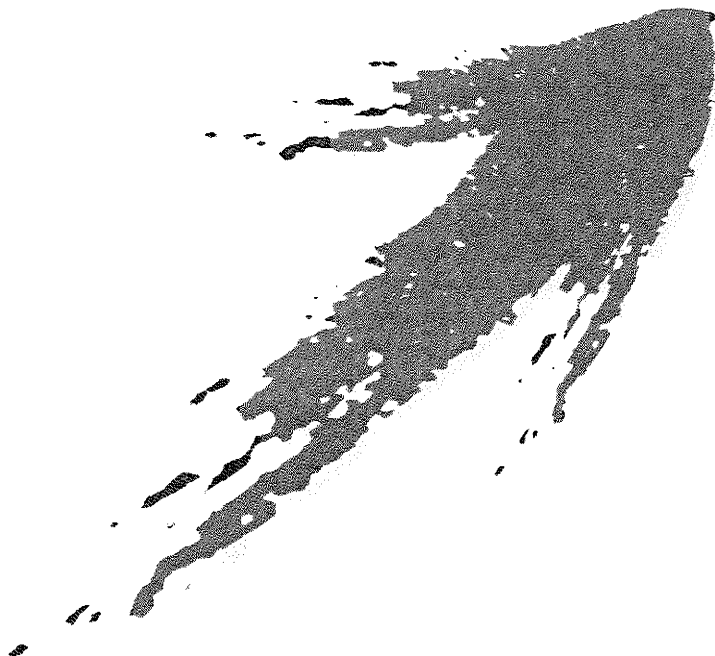

Język a komunikacja 22

HORIZON

W stronę nowoczesnego nauczania języków obcych

Monografia pod redakcją
Marii Jodłowiec i Anny Niżegorodcew

tertium

Kraków 2008

Agnieszka Nowicka

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań

Ocena kompetencji komunikacyjnej w konsultacjach i wywiadach w języku angielskim jako lingua franca

1. Wstęp

Badania wykorzystane w artykule zostały przeprowadzone z udziałem studentów lingwistyki stosowanej uczących się języka angielskiego na poziomie zaawansowanym. Dane wykorzystane w niniejszym artykule to: dwudziesto minutowy, stranskrybowany wywiad studencki z obcokrajowcem oraz konsultacja o przybliżonej długości. Główną metodą badawczą jest analiza konwersacyjna. Wywiad z obcokrajowcem miał mieć charakter dyskusji argumentacyjnej, a odbywająca się po wywiadzie konsultacja stanowić miała dla uczących się zadanie oceny komunikacji. Początkowo udział nauczającego w konsultacji jest celowo ograniczony; w późniejszej jej części nauczający stara się współtworzyć ocenę wraz ze studentami, rozwijając lub reformułując ich oceny i tworząc możliwie partnerską *dyskusję* nt. problemów w wywiadzie. Oczywiście, taki format z uwagi na nastawienie i kompetencje uczących się nie zawsze jest osiągalny. Zadanie samooceny, pomimo wyjaśnień nauczającego jest postrzegane przez niektórych studentów jako nietypowa nowość o dość dużym stopniu trudności i nie do końca zrozumiałej w uczeniu się języka obcego celowości. Omawiana tu konsultacja z uwagi na wyższą kompetencję obserwowanych studentek nie cechuje się tego rodzaju problemami.

Przed konsultacją studenci zostali poinformowani o tym, że ich wypowiedzi w trakcie konsultacji są wliczane do oceny kompetencji i końcowej punktowej oceny semestralnej. Konsultacja kończyła się zazwyczaj opisową oceną przeprowadzaną przez nauczającego. W omawianej tu interakcji, miała ona charakter podsumowania współtworzonego także przez studentki. Ocena była dokonywana na podstawie znanych wcześniej i wynegocjowanych z uczącymi się kryteriów. Poza tradycyjnymi gramatyczno-leksykalnymi, były to kryteria

takie jak: interaktywność, strategie argumentacyjne, techniki przeprowadzania wywiadu oraz strategie radzenia sobie z pojawiającymi się w wywiadzie problemami. Konsultacja miała więc głównie na celu nie tylko ocenę kompetencji studentek przez nauczającego, ale także współocenę wywiadu oraz rozwijanie świadomości komunikacyjnej uczących się.

2. Cele badania

Cele badania są sformułowane w oparciu o wcześniejsze badania własne interakcji interkulturowych (Nowicka, 2006), na podstawie których wyłoniła się hipoteza, iż pewnego rodzaju bezpośrednie oceny i opisy oraz kategoryzacje dotyczące grup etnicznych, a zwłaszcza *oceny negatywne*, w tym te dotyczące – w rozumieniu rozmówców – kategorii etnicznych, do których mogą należeć inni uczestnicy interakcji stanowią problem w komunikacji i muszą być realizowane z dużą ostrożnością jako działania niepreferowane oraz negocjowane, co wymaga określonej kompetencji komunikacyjnej.

Postawiono następujące pytania badawcze:

- 1) Jakiego rodzaju oceny, opisy i kategoryzacje dotyczące grup etnicznych wywołują problemy w interakcji, i w jaki sposób są one negocjowane w interakcji twarzą w twarz w języku angielskim jako *lingua franca*?
- 2) Jakiego rodzaju realizacja wyżej wymienionych działań w wywiadzie oraz ich ocena w konsultacji świadczy o kompetencji komunikacyjnej uczących się?
- 3) Na ile użyteczna jest dana forma konsultacji jako narzędzie oceny kompetencji komunikacyjnej uczących się?

2.1. Kategoryzacja społeczna jako obiekt badania

Kategoryzacja społeczna jest postrzegana przez analizę konwersacyjną, jako zjawisko interakcyjne, współkonstruowane w dialogu i realizowane w szeregu wypowiedzi. *Kategorie społeczne* składają się ze zbioru opisów i ocen, przypisujących pewne działania i cechy członkom danej grupy. Nie każdy opis można interpretować jako kategoryzację, istnieją bowiem opisy neutralne (np. dana osoba ma brązowe włosy) (Mazeland, Berenst, 2008; Sacks, 1992). Jednak rozumienie danego opisu czy oceny jako kategoryzacji zależy od kontekstu interakcyjnego, tzn. tego jak dany opis jest rozumiany przez uczestników rozmowy.

Uczestnicy interakcji dysponują różnego rodzaju środkami językowymi dostępnymi w opisie osoby (Schegloff, 1972: 88–96). Rozmówca może przypisać

osobę do danego typu („nauczyciel angielskiego”, „obcokrajowiec”, „wesołek”) lub może opisać cechę danej osoby („lubi się zabawić”, „dobrze mówi po francusku”), może scharakteryzować stan danej osoby („jest tu na krótko”, „bardzo coś przeżył”, może przypisać cechy osobie („przyjazny”, „zarozumiała”), może ocenić osobę na skali („bardzo dobrze/ słabo/ średnio mówiący po angielsku”, „wyjątkowo rozsądny”), wreszcie może przedstawić sprawozdanie/historię nt. danej osoby czy np. opisać jej zachowanie w trakcie przyjęcia lub też porównać je z czyjś zachowaniem itp. (Mazeland, Berenst, 2008).

3. Analiza ocen i opisów kategoryzujących w wywiadzie z obcokrajowcem

W poniższych fragmentach interakcji można zaobserwować, że oceny i opisy dotyczące grup etnicznych lub działania inicjujące takie opisy, czyli np. prośby o scharakteryzowanie pewnej grupy etnicznej są traktowane przez osobę udzielającą wywiadu, jako problematyczne, ponieważ stosuje ona działania naprawcze (ang. *repairs*) lub tzw. działania inicjujące naprawę (ang. *repair initiators*). Podejmowane przez osoby przeprowadzające wywiad działania naprawcze, a także sam sposób formułowania próśb o opis etniczny mogą wskazywać na poziom ich wrażliwości komunikacyjnej.

Fragment 1 [Wywiad z obcokrajowcem]¹:

- 1 D: and would you say that eh (.) the Chinese are generally hard↑ working
- 2 (0.5)
- 3 B: yeah::
- 4 D: yeah↑=
- 5 B: =you know (.) we s- we have a saying that Chinese people are::↑ (..) industrious
- 6 and hard working
- 7 D: mhm
- 8 B: people yeah
- 9 D: mhm=
- 10 B: =yeah
- 11 D: and and what about other nations how do you see others

¹Ważniejsze symbole transkrypcyjne: (.) mikropauza, (1.0) pauza w sekundach, [początek,] koniec realizowanych równocześnie wypowiedzi, : przedłużenie dźwięku, h wydech lub śmiech, .hhh wdech, ą artykulacja z naciskiem, KAPITAŁKI wypowiedź głośniejsza, ° wypowiedź cichsza ‘ wznosząca się linia intonacyjna, , opadająca linia intonacyjna, ↑ bardzo wznosząca się lub ↓ opadająca intonacja, >wypowiedź< szybsza i wypowiedź< wolniejsza, / przerwanie wypowiedzi, = rozpoczęcie następnej wypowiedzi bez pauzy, (xxxx) wypowiedź niezrozumiała.

- 12 B: (well:) I think (.) uh (..) well we s- say it this way but no- uh other nation
 13 when you:: (.) l-uh:- I think they're y'know (.) the people (.) who want but di- di-
 14 different th:: you know even in one nation (..) most generally speaking you know:
 15 some most people are:: ha:rd wo:rki:ng and industriou:s y'know (.) but maybe
 16 there is eh [s-] some other people
 17 D: [mhm]
 18 B: I don't know they rely on [the government]
 19 D: [(ok but)] mhm
 20 B: on the social welfare (.) but you know in China the social we:lfare: (..) (it) still
 21 has a long way (.) to be perfect
 22 (.)
 23 B: .hhh so:: some people don't (...) rely on social welfare: (.) very much (.) so (they)
 24 (.) the only thing rely on themselve (..) this (.) we have in China you know (.) even
 25 in the(..) i- in the past people say(xxx) self reliance (..) the the saying the old slogan
 26 is self reliance (.) we we rely on ourselves

- 1 D: i powiedziałbyś że eh Chińczycy są ogólnie rzecz biorąc ciężko↑ pracujący
 2 (0.5)
 3 B: ta:k:
 4 D: tak↑=
 5 B: =now wie::sz (.) mamy pow- mamy powiedzenie że naród chiński je::st↑ (...)
 6 Pracowity i ciężko pracujący
 7 D: mhm=
 8 B: =tak
 9 D: a a co z innymi nacjami jak postrzegasz/postrzegacie innych
 10 B: (no:) uważam (.) uh (..) coś ma- mów- mówimy w taki sposób ale żaden- uh
 11 inny naród kiedy (.) l-uh:- uważam że są no wiesz (.) ludzie (.) którzy chcą ale
 12 in- in- inaczej th: wiesz nawet w jednym narodzie (..) najogólniej mówiąc wie::sz
 13 niektórzy większość ludzi je::st ciężko pracują::ca in pracowi::ta no wiesz (.) ale
 14 możliwe że istnieją eh [j-] jacyś inni ludzie
 15 D: [mhm]
 16 B: Nie wiem którzy polegają na [rządzie]
 17 D: [(ok ale)] mhm
 18 B: na pomocy społecznej (.) ale wiesz w Chinach pomoc spo:łe:czna (..) (ona) nadal
 19 musi przejść długą drogę (.) żeby osiągnąć doskonałość
 20 (.)
 21 B: .hhh wię::c niektórzy ludzie nie (...) polegają na pomocy społecznej (.) za bardzo
 22 (.) więc (oni) (.) jedyną rzeczą jest poleganie na sobie (..) to (.) mamy w Chinach
 23 wiesz (.) nawet w (..) w- w przeszłości ludzie mówili (xxx) poleganie na sobie (..)
 24 powiedzenie starym sloganem jest poleganie na sobie (.) my my polegamy na sobie

W wersji 1 D zadaje pytanie z zawartą pozytywną oceną Chińczyków, jako osób ciężko pracujących i prośbą o komentarz. Ocena jest złagodzona (ang. „hedge”) poprzez zadanie pytania w formie modalnej „would you say”, „czy powiedziałby Pan/powiedziałabyś, że...” oraz poprzez użycie sformułowania „generally”, określające ocenę jako ogólną, więc nie będącą osądem ostatecznym i zamykającym dyskusję.

Forma pytania wskazuje na to, że D jest świadoma problematycznego charakteru tego rodzaju ocen. Wskazuje to na świadomość i kompetencję D w tym zakresie. Półsekundowa pauza w wersji 2 przed wypowiedzią B w wersach 5 i 6, opóźniająca realizację oceny, świadczy jednak o tym, iż B traktuje ocenę nacji jako działanie niepreferowane, więc wymagające łagodzenia, które realizuje w wersach 5, 6, 12–16 poprzez wstępy, przedłużanie głosek: „yeah”. B używa przedłużonego sygnału dialogowego „you kno:w”, który funkcjonuje jako wstęp uprzedzający słuchacza, o niepreferowanej wypowiedzi. B potwierdza ocenę D i wzmacnia ją dodając, obok jeszcze kolejny obok „hardworking”, „ciężko pracujący”, pozytywny przymiotnik „industrious”, „pracowici”. B poprzedza jednak opis wstępem określającym ocenę jako powiedzenie, a nie opinię osobistą: „we have a saying that...”, „mamy powiedzenie, że Chińczycy są narodem pracowitym i ciężko pracującym”. Jest to o tyle ciekawe, iż potwierdzenia ocen, poza reakcjami na oskarżenia i zażalenia stanowią wypowiedź preferowaną (Pomerantz, 1984: 57–102; Dersley, Wootton, 2000: 375–406).

Może to wskazywać na to, że pozytywna ocena grupy, do której należy mówiący jest dla B działaniem niepreferowanym, Jest ona najprawdopodobniej traktowana jako niepreferowane przyjęcie komplementu. Może to świadczyć także o tym, że oceny grupy narodowej obecnych w rozmowie osób mają szczególnie delikatny status, jeśli rozmówcy traktują rozmowę jako wydarzenie interkulturowe, tzn. takie w którym rozmówcy konstruują się w rolach. Dlatego, też pojawiają się u B pewne sygnały zażenowania. Pośrednio może to też wskazywać na to, że sposób realizacji ocen, samoocen i opisów narodowych, czyli przypisywanie grupy osób do danego typu (kategoryzacja) może być uwarunkowany kulturowo.

Działanie D w wersji 11 jest traktowane przez B jako bardziej problematyczne, ponieważ kiedy D pyta „how do you see others”, nie wiadomo czy oznacza to, jak „wy Chińczycy” oceniacie inne narody, czy chodzi o jego osobistą ocenę. Ocena z pierwszej perspektywy towarzyszy zazwyczaj emocjonalnym wydarzeniom, ich negocjacja jest trudniejsza niż ocen z innej perspektywy. Pytanie to jest zadane w taki sposób, iż B nie wie z jakiej perspektywy ma oceniać, czy z perspektywy „my Chińczycy” czy „ja osobiście”. Ujawnia się

to w wersach 12 i 13, kiedy B zmienia perspektywę rozmówcy, z „we s(ay)”, „my mówimy” na perspektywę indywidualną „I think”, „uważam”.

Innym źródłem problemu jest prośbą o ocenę, której rezultatem może być wartościowanie polegające na wzmocnieniu stereotypów, pytanie jest bowiem bardzo ogólne i nie zawiera żadnej zawężającej je oceny, do której rozmówca mógłby się odnieść. W wersach 12–16 B traktuje swoją ocenę jako argumentacyjną i delikatną, poprzedza on bowiem wypowiedź dyskursywnym sygnałem argumentacyjnym „well” i innymi sygnałami zaznaczającymi ocenę, jako niepreferowaną. Ocena ta jest realizowana z zawahaniem „uh, di- di differen” i pauzami oraz licznymi zmianami zamiaru wypowiedzi: „but no- other nation when you: (.) l-uh:- I think they're y'know (.) the people who won but di- di-different eh:: you know”, „ale żaden inny naród kiedy (.) l-uh uważam że są no wiesz (.) ludzie, którzy (chcą) ale i- i –inne eh: wiesz”.

W odpowiedzi na pytanie D w wersji 11, B w wersach 12–16 traktuje ocenę jako część pary opozycyjnej: jeśli Chińczycy są pracowici, to ocena ta dokonywana jest w odniesieniu do oceny innych narodów. Specyficzne rozumienie działań B, pozytywna ocena Chińczyków, implikuje negatywną ocenę innych narodów, jeśli chodzi o cechę pracowitości. B wykazuje taką orientację reformułując swoją uprzednią pozytywną ocenę Chińczyków, relatywizuje on ją jako osąd zbyt ogólnikowy, w liniach 13 i 14, : „the people who want but di- di- different th:: you know even in one nation”, „naród, który [...] ale ró- ró-różni th: wiesz nawet w tym samym narodzie” i w ten sposób zamyka temat oceny innych nacji i nakierowuje wypowiedź na zrelatywizowanie opisu grupy Chińskiej. Następnie osłabia on siłę swojej poprzedniej oceny określając grupę jako zróżnicowaną i zawierającą także osoby uzależnione od pomocy rządowej: „(.) most generally speaking you know: some most people are:: ha:rd wo:rking and industriou:s y'know (.) but maybe there is eh [s-] some other people [...] I don't know they rely on [the government]” „najogólniej rzecz ujmując wiesz niektórzy ludzie ciężko pracują i są pracowici wiesz (.) ale być może istnieją też eh [ni-] niektórzy inni ludzie [...] no nie wiem ale polegają na pomocy rządu”. B określa też ocenę jak „bardzo ogólną” a więc łatwo podważalną „most generally speaking”, „mówiąc najogólniej”. Negatywny osąd jest złagodzony użyciem wyrażenia „I don't know”, „nie wiem” oraz „maybe”, „być może” wskazujących na hipotetyczność oceny, ograniczenie własnej wiedzy przy wydawaniu osądu, a więc też siły tego osądu.

W wersach 18 i 19 pojawiają się nachodzące na siebie wypowiedzi. Co prawda interwencja D w wersji 19 pojawia się na końcu części jednostki tematycznej, jednak B traktuje to działanie jako przerywanie i walczy o utrzymanie

głosu, ponieważ właśnie ta część jego wypowiedzi zawiera jej główny punkt. Odmienny styl dyskursywny B stwarza problemy dla interlokutorów. Dzieje się tak, ponieważ realizuje on oceny w sposób indukcyjny, w serii wypowiedzi uzupełnianych jedynie sygnałami słuchania ze strony słuchaczy. Wynika to z charakterystycznego dla Chińskiego dyskursu (Scollon i Scollon 1995) sposobu tworzenia wypowiedzi, w którym główny temat wypowiedzi znajduje się na jej końcu, a w omawianej tu interakcji najczęściej na końcu szeregu wypowiedzi.

W związku z tym komentarze czy wtrącenia osób przeprowadzających wywiad często przerywają wypowiedzi B i wskazują na brak zrozumienia przez D sensu ocen dokonywanych przez B, a także utrudniają im płynne sterowanie tematem.

Fragment 2 [Wywiad]

- 1 D: OK [but let's get back to]
  - 2 B: [mh: mh:]
  - 3 D: this topic of other nations
  - 4 B: OK
  - 5 D: I wanted to:: yh: concentrate on some s:stereotypes for example in [Poland eh::]
  - 6 B: [mh: mh:]
  - 7 D: very often believe that eh::: (.) Germans are: (.) extremely hard working
  - 8 B: mhm
  - 9 D: and perhaps you have also (.) some examples
  - 10 B: mhm
-
- 1 D: OK [ale wróćmy do tematu]
  - 2 B: [mh: mh:]
  - 3 D: tego tematu innych narodów
  - 4 B: OK
  - 5 D: chciałam się skupić na niektórych s:stereotypach na przykład w [Polsce eh::]
  - 6 B: [mh: mh:]
  - 7 D: bardzo często wierzy się że eh::: (.) Niemcy są: (.) wyjątkowo ciężko pracujący
  - 8 B: mhm
  - 9 D: i być może też masz (.) jakieś przykłady
  - 10 B: mhm

Wersy 1 i 3 w drugim fragmencie wyjaśniają jaki charakter miało wcześniejsze, nieudane działanie D. D wprowadza jeszcze raz prośbę o ocenę „OK [but let's get back to] this topic of other nations”, „powróćmy do tematu innych narodów”. Jednocześnie próbuje interaktywnie nakierować B bezpośrednio na temat, który jej zdaniem zmienił. Konstruuje działanie interaktywnie, a więc

ukierunkowując się na współpracę, wspólnotę działania, ponieważ posługuje się on zaimkiem osobowym „we” „my”. Powtórzenie pytania potwierdza trudności D ze zrozumieniem intencji działania B, a w szczególności organizacji tematycznej jego ocen. Jednocześnie jednak stanowi efektywną strategię sterowania tematem.

Co ciekawe, D uświadamia sobie najprawdopodobniej problem ze swoim wcześniejszym pytaniem, ponieważ zmienia w wersach 5 i 6 charakter swojej wypowiedzi. D mówi „I wanted to:: yh: concentrate on some s:stereotypes for example in [Poland eh::][...] very often believe that eh::: (.) Germans are: (.) extremely hard working”, „Chciałam się skoncentrować na pewnych stereotypach np. w Polsce eh:: [...] często uważa się, że Niemcy są wyjątkowo pracowici”. D tworzy komentarz będący wstępem do prośby o ocenę (ang. „preframe”) (Clayman, Heritage, 2002: 749–775), stwarzającym interakcyjnie bezpieczniejsze ramy interpretacyjne dla oceny dokonywanej przez B. D projektuje wypowiedź B, określając mająca nastąpić ocenę jako dyskusję nt. stereotypów: „Chciałam się skoncentrować na pewnych stereotypach”. D następnie posługuje się też przykładem oceny wzmocnionym pozytywnie: „w Polsce często uważa się, że Niemcy są wyjątkowo pracowici”, przez to projektuje ona spodziewaną ocenę ze strony B jako pozytywną więc preferowaną (Pomerantz 1984: 57–102). D wykazuje więc orientację na niepreferowany charakter negatywnych ocen etnicznych i oszczędza B kłopotu odpowiedniego łagodzenia lub ograniczania takich ocen, zachęcając go tym samym do dyskusji.

4. Ocena wywiadu w konsultacji

Z analizowanej poniżej konsultacji zostały wybrane te fragmenty, które pokazują ukierunkowanie strategiczne uczących się i ich oceny dotyczące problemów w wywiadzie, a także sposobów radzenia sobie z nimi.

Fragment 3 [Ocena wywiadu]:

- 1 T: but yh:: (.) why do you think you had problems with taking turns
- 2 (2.0)
- 3 O: mh:::
- 4 (1.0)
- 5 O: it was yh: hard to guess when he will finish (..) his answer
- 6 (...)
- 7 O: because even when [I thought]
- 8 T: [mhm]

- 9 O: oh eh:: he's going to end and .hhh (...) eh:: he added something else and (0.5)
 10 sometimes changed the subject so
 11 (0.5)
 12 O: the answer wasn't very typica- not up to the point↑ (.) so as I expected .hhh
- 1 T: mhm N: ale yh:: (.) dlaczego uważacie że miałyście problem z zabieraniem głosu
 2 (2.0)
 3 O: mh:::
 4 (1.0)
 5 O: było yh: trudno domyśleć się kiedy skończy (..) swoją odpowiedź
 6 (...)
 7 O: ponieważ nawet jak [myślałam]
 8 N: [mhm]
 9 O: oh eh::: juz kończy I .hhh (...) eh::: dodawał coś jeszcze I (0.5) czasami zmieniał
 10 temat więc
 11 (0.5)
 12 O: odpowiedź nie była zbyt typo- nie na temat↑ (.) tak jak oczekiwałam
 13 .hhh
 14 T: mhm=

N (nauczający) proponuje sformułowanie problemu (ang. „formulation”) interpretacji wydarzeń zawarte w pytaniu. Pauza, wers 2 i 4, świadczy, o tym, że pytanie jest albo konceptualnie dość trudne dla O, albo związane z interpretacją wypowiedzi N jako potencjalnie krytykującej działania O i D. Wahanie O może więc wynikać z potrzeby doboru odpowiedniej strategii odpowiedzi.

W odpowiedzi, O opisuje problem z określeniem końca wypowiedzi B i określa jego styl jako dodawanie wątków, opierające się na zmianie tematu. W wersji 12 O zaczyna oceniać działania B jako „nietypowe”, po czym zmienia decyzję i określa styl wypowiedzi jako „mówienie nie na temat”. Potwierdza to obserwacje wywiadu, w którym uwidoczniły się problemy uczących się z określeniem sedna tematu.

O łagodzi negatywną ocenę, modyfikuje ją za pomocą wyrażenia „not very typical” „niezbyt typowe”, co może być rozumiane jako eufemizm oznaczającym „dziwne”. O wyraża odczucie dotyczące odmienności B w odniesieniu do tego co standardowe, tak więc dokonuje ona ocen z perspektywy własnej kultury rozmowy jako normatywnego standardu. O nadal nie bierze pod uwagę możliwości, iż B mówił na temat, ale realizował go w inny sposób. Ocenę O utrudniają rzeczywiste zmiany tematu przez B, ponieważ zdarza się, że B interpretuje jakiś poruszany temat jako niebezpiecznie bliski polityki i rzeczywiście unika odpowiedzi.

Jednak oceny O są formułowane jako próbne i hipotetyczne, a więc bardziej otwarte na negocjację i podatne na zmianę w dalszych działaniach. Świadczy to o uczeniu się w kontakcie interkulturowym i rozwijaniu otwartej postawy.

Fragment 4 [Ocena wywiadu]:

- 1 D: and perhaps eh::: if we wanted to get to know something we: shouldn't
 2 fo:rmulate questions (.) all the time (.) I'm not saying (.) instead of saying
 3 (.)
 4 T: mhm=
 5 D: = do you think Americans are lazy
 6 T: mhm
 7 D: we could say (..) but you know Americans they are so lazy I I once knew a guy
 8 and he:: blah blah blah
 9 T: but then you you
 10 D: and [he would have to] react to that
 11 O: [hhhhh]
 12 (..)
 13 D: eh: obviously we would (.) also have to (.) express our opinions and=
 14 T: =mhm
 15 D: eh that's not my op- opinion that is was just an example
 16 T: mhm
- 1 D: I możliwe że eh::: jeśli chcialiśmy dowiedzieć się więcej powinnyśmy formu-
 2 łować pytania (.) przez cały czas (.) nie mówię (.) zamiast mówić
 3 (.)
 4 T: mhm=
 5 D: =czy uważasz że amerykanie są leniwi
 6 T: mhm
 7 D: mogłyśmy powiedzieć (..) ale wiesz amerykanie oni są tacy leniwi (ja ja) kiedyś
 8 znałam jednego któr::y blah blah blah
 9 N: ale w takim razie wiecie
 10 D: i [musiałyby] zareagować na to
 11 O: [hhhhh]
 12 (..)
 13 D: eh: oczywiście musiałybyśmy (.) też (.) wyrazić nasze opinie i-
 14 T: =mhm
 15 D: eh to nie jest moja op- opinia to tylko przykład
 16 T: mhm

W wersach 1–2 D zauważa problem z tradycyjnym formatem wywiadu i proponuje zmianę na bardziej dyskusyjny styl. Było to już zresztą widoczne w wywiadzie, we fragmencie 2, kiedy D próbowała zmieniać format już w cza-

sie wywiadu. O i D zauważają, że opisy i oceny osób (kategoryzacje) odegrały ważną rolę w wywiadzie. D proponuje także skuteczne strategie rozwiązania problemu.

W powyższym fragmencie D wykazuje strategiczną orientację na akomodację komunikacyjną, wersy 1–2, 7, 9, kiedy proponuje działanie, „I'm not saying (.) instead of saying [...] do you think Americans are lazy [...] we could say” „zamiast mówić, czy sądzisz, że Amerykanie są leniwi, mogłyśmy powiedzieć” i tu proponuje działanie odzwierciedlające styl komunikacyjny B, a więc narracyjne i oparte na historii z własnego doświadczenia oraz opierające się na przykładach i rozpoczynające negatywną ocenę grupy od łagodzącego sygnału dialogowego „you know”, „wiesz”. Jest to strategia efektywna, ponieważ akomodacja komunikacyjna może ułatwić wzajemne porozumienie.

D jest świadoma, tego że opisy grupy narodowej mogą być problematyczne i że są działaniami argumentacyjnymi. W wersach 10, 13 i 15 D proponuje dwie strategie unikania stereotypizacji i większej orientacji na zaobserwowaną w wywiadzie strukturę preferencyjną. Ponieważ rozmówca postrzega takie oceny jako stereotypizujące, należy potraktować je albo jako indywidualne spostrzeżenia, lub jako stwierdzenia argumentacyjnie i nie wyrażające własnej opinii, ale przykładowe. Jest to strategia dystansowania się, która opiera się na określaniu oceny czy opisu jako abstrakcyjnej dywagacji niekoniecznie czyjejs osobistej opinii. Umieszczenie ocen (kategoryzacji) w takich ramach odniesienia ułatwia ich negocjację, ponieważ ogranicza osądy, jako dotyczące przypadków indywidualnych, lub jako hipotetyczne stereotypy, a więc nie uogólniane jako prawdziwe czy rzeczywiste atrybuty całej grupy.

5. Wnioski

Oceny, opisy i kategoryzacje dotyczące grup etnicznych rzeczywiście mogą stanowić zapalny moment interakcji interkulturowej oraz pozwalają określić kompetencje uczących się na podstawie sposobu negocjowania oraz oceny tychże działań.

Ocena interakcji wydaje się wystarczająca do oceny kompetencji, ponieważ plany strategiczne omawiane przez uczących się podczas konsultacji, ujawniają się już w próbach stosowania takich strategii podejmowanych wcześniej w wywiadzie. D zmienia strategię działania już w trakcie wywiadu, zauważywszy wcześniej problem. Konsultacja daje być może pewien wgląd w proponowane przez uczących się problemy i strategię, jednak wydaje się, że oceniając dzia-

łania uczących się w szeregu interakcji można uzyskać wyraźniejszy obraz ich kompetencji, ponieważ działania podejmowane przez uczących się w interakcjach ukazują umiejętność konkretnego działania, realizacji planów działań, a nie tylko plany działań, jak to ma miejsce w trakcie konsultacji.

Konsultacja spełnia w większości funkcję uzupełniającą oraz kształcącą, czyli rozwijającą świadomość uczących się oraz ćwiczącą umiejętności samooceny. Może też ułatwić uczącym się sformułowanie planów uczenia się. Pomaga też lepiej ocenić kompetencję danej osoby uczącej się w sytuacji, kiedy jej udział w wywiadzie czy innej interakcji jest ograniczony.

Bibliografia

- Clayman, S., Heritage, J., 2002, „Questioning presidents: Journalistic deference and adversarialness in the press conferences of U.S. presidents Eisenhower and Reagan”, *Journal of Communication* 52 (4), s. 749–775.
- Dersley J. i Wootton A., 2000, „Complaint sequences within antagonistic argument”, *Research on Language and Social Interaction* 33(4), s. 375–406.
- Mazeland, H., Berenst J., 2008, „Sorting pupils in a report-card meeting. Categorization in a situated activity system”, *Text & Talk*.
- Nowicka A., 2006, „Construing the Foreigner Identity in Intercultural Interviews”, [w:] red. Lorek-Jezińska, E., Siek-Piskozub, T., Więckowska, K., *Worlds in the Making: Constructivism and Postmodern Knowledge*, Toruń, s. 115–132.
- Pomerantz A., 1984, „Agreeing and disagreeing with assessments: some features of preferred/ dispreferred turn shapes”, [w:] red. Atkinson, M., Heritage J., *Structures of Social Action. Studies in Conversation Analysis*. Cambridge, s. 57–102.
- Sacks, H., 1992, „Lecture 6. The MIR Membership Categorization Device”, [w:] H. Sacks., *Lectures on Conversation. Volume I*. Oxford & Cambridge, s. 40–48.
- Schegloff, E., 1972, „Notes on conversational practice: formulating place” [w:] red. Sacks D., *Studies in Social Interaction*, New York, s. 75–119.
- Scollon R., Scollon, S.W., 1995, *Intercultural Communication: A Discourse Approach*, Oxford.

Kompetencja interkulturowa w sytuacji interpretacji autentycznego dokumentu ikonograficznego w języku / kulturze obcej na poziomie B2

1. Wprowadzenie do problematyki oceny wypowiedzi ustnej studentów w egzolingwalnym kontekście akademickim

Artykuł stanowi próbę zaprezentowania naszych propozycji praktycznych i refleksji na temat włączenia elementów kompetencji interkulturowej do oceny wypowiedzi ustnej osób uczących się języka/kultury francuskiej na poziomie B2.

Standardy poziomów biegłości językowej, w tym poziomu B2, zostały zaprezentowane w *Europejskim systemie opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie* (ESOKJ, 2003). Poziom B2 został, podobnie jak poprzedzający go poziom B1, określony jako poziom samodzielności. Dokładniej, w rozdziale czwartym dokumentu Rady Europy, możemy przeczytać, że osoba posługująca się językiem na poziomie B2 rozumie znaczenie głównych wątków przekazu zawartego w złożonych tekstach na tematy konkretne i abstrakcyjne, łącznie z rozumieniem dyskusji na tematy techniczne z zakresu jej specjalności¹. Ponadto, autorzy opracowania *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie* (2003: 33) wspominają o umiejętności porozumiewania się na tyle płynnie i spontanicznie, by prowadzić normalną rozmowę z rodzimym użytkownikiem języka, nie powodując przy tym napięcia u którejkolwiek ze stron. Wreszcie, osoba na poziomie B2 potrafi – w szerokim zakresie tematów – formułować przejrzyste i szczegółowe wypowiedzi ustne i pisemne, ale także wyjaśniać swoje stanowisko w sprawach

---

¹W przypadku naszych studentów może być tutaj mowa o specjalności w zakresie dydaktyki języka francuskiego jako obcego.